Talim Noktası.

5. Sınıf

Sosyal Bilgiler

Mezopotamya ve Anadolu Medeniyetleri

3. Öğrenme Alanı: Ortak Mirasımız · Konu 06 · Konu Anlatımı

3. ÖĞRENME ALANI

Mezopotamya ve Anadolu medeniyetleri

Bu konuda neler var?

1 Medeniyetlerin Beşiği 4
2 Mezopotamya Medeniyetleri 7
3 Anadolu Medeniyetleri 10
4 Benzerlikler, Farklılıklar ve Ortak Mirası Korumak .. 13
★ Konu Testi 18
★ Cevap Anahtarı 20

Bugün yazı yazıyor, takvime bakıyor, alışverişte para kullanıyor ve kurallara göre yaşıyoruz. Peki yazıyı ilk kimler kullandı? Para ne zaman ortaya çıktı? Kurallar ilk kez ne zaman yazıya geçirildi? Bu soruların cevapları bizi binlerce yıl öncesine, Dicle ve Fırat nehirlerinin suladığı Mezopotamya'ya ve Anadolu'ya götürür. Önceki konuda Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerini tanıdınız. Bu konuda Mezopotamya ve Anadolu'da kurulan medeniyetlerin bugün hepimizin paylaştığı ortak mirasa neler kattığını inceleyeceksiniz.

Bu bölümde

- Medeniyet ve ortak miras kavramlarını açıklayacaksınız.
- Sümerlerin, Babillilerin ve Asurluların ortak mirasa katkılarını kaynaklardan belirleyeceksiniz.
- Hititlerin, Lidyalıların ve İyonların ortak mirasa katkılarını kaynaklardan belirleyeceksiniz.
- Bu katkıları bilim, kültür, ekonomi ve hukuk başlıkları altında gruplayacaksınız.
- Katkılar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları listeleyip medeniyetlerin birbirini nasıl etkilediğini fark edeceksiniz.

Anahtar kavramlar

medeniyet · ortak miras · Mezopotamya · çivi yazısı · kil tablet · ziggurat · kanun · karum · antlaşma · madenî para · koloni · UNESCO

Etkinlik 1

Ön değerlendirme: Ne biliyorsunuz?

Doğru ifadelerin yanına **D**, yanlış ifadelerin yanına **Y** yazınız. Yanlış bulduğunuz ifadeyi düzelterek yeniden yazınız.

1. İnsanlar yerleşik hayata geçtikten sonra köyler ve şehirler kurmuştur.
2. Yazı, insanlık tarihinin başından beri vardır.
3. Ortak miras yalnızca bir ülkenin insanlarını ilgilendirir.
4. Göbeklitepe ve Çatalhöyük Anadolu'daki önemli tarihî alanlardır.
5. Eski toplumlarda alışveriş her zaman parayla yapılmıştır.

Zorlandıysanız: İnsanlar tarıma ve yerleşik hayata geçtikten sonra önce köyler, zamanla şehirler kurmuştur. Yazı çok sonra, şehirlerin kurulmasından sonra ortaya çıkmıştır. Ortak miras, bütün insanlığın paylaştığı değerlerdir. Para kullanılmadan önce insanlar ürünlerini birbiriyle değiş tokuş ediyordu.

1 Medeniyetlerin Beşiği

İnsanlar tarıma ve yerleşik hayata geçtikçe köyler büyüdü, zamanla şehirlere dönüştü. Şehirlerde yaşayan insanlar yönetim, inanç, ticaret ve kurallar gibi ihtiyaçlara yönelik çözümler üretti. Böylece medeniyetler ortaya çıktı.

Tanım Medeniyet ve ortak miras

Bir toplumun bilim, sanat, ekonomi, yönetim ve hukuk alanlarında ortaya koyduğu maddi ve manevi değerlerin tamamına medeniyet denir. Farklı toplumların ürettiği ve bütün insanlığın paylaştığı değerlere ise ortak miras denir.

Mezopotamya, "iki nehir arası" anlamına gelir. Dicle ve Fırat nehirlerinin arasındaki bu verimli topraklarda tarım kolaylıkla yapılabiliyordu. Bol ürün, şehirlerin büyümesini sağladı. Hemen kuzeyindeki **Anadolu** ise verimli ovaları, maden yatakları ve Asya ile Avrupa arasındaki köprü konumuyla birçok topluma yurt oldu. Bu iki bölgede kurulan medeniyetlerin pek çok buluşu bugün de hayatımızdadır. Bu yüzden Mezopotamya ve Anadolu "medeniyetlerin beşiği" olarak anılır.

Notlarım

Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinden önemli gelişmeler

Tarihler yaklaşıktır. Yıllar arasındaki uzaklıklar ölçekli değildir.

Örnek 1: Kaynakla düşünelim

Soru: Aşağıdaki kaynağı okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

> Dicle ve Fırat nehirleri her bahar taşar ve çevredeki topraklara verimli bir çamur bırakırdı. Çiftçiler kanallar açarak bu suyu tarlalarına taşırdı.

Bu kaynağa göre Mezopotamya'da şehirlerin erken dönemde gelişmesinin nedeni ne olabilir?

Çözüm: Nehirlerin bıraktığı verimli toprak ve sulama kanalları sayesinde **bol ürün** elde ediliyordu. Bol ürün, kalabalık bir nüfusun beslenmesini sağladı. Ürün fazlası ticareti de geliştirdi. Bu nedenle şehirler büyüdü ve medeniyetler kuruldu.

Ne öğrendik?

1. "Medeniyet" kavramını kendi cümlelerinizle açıklayınız.

2. "Mezopotamya" adının anlamını yazınız.

3. Mezopotamya ve Anadolu'nun "medeniyetlerin beşiği" olarak anılmasının bir nedenini yazınız.

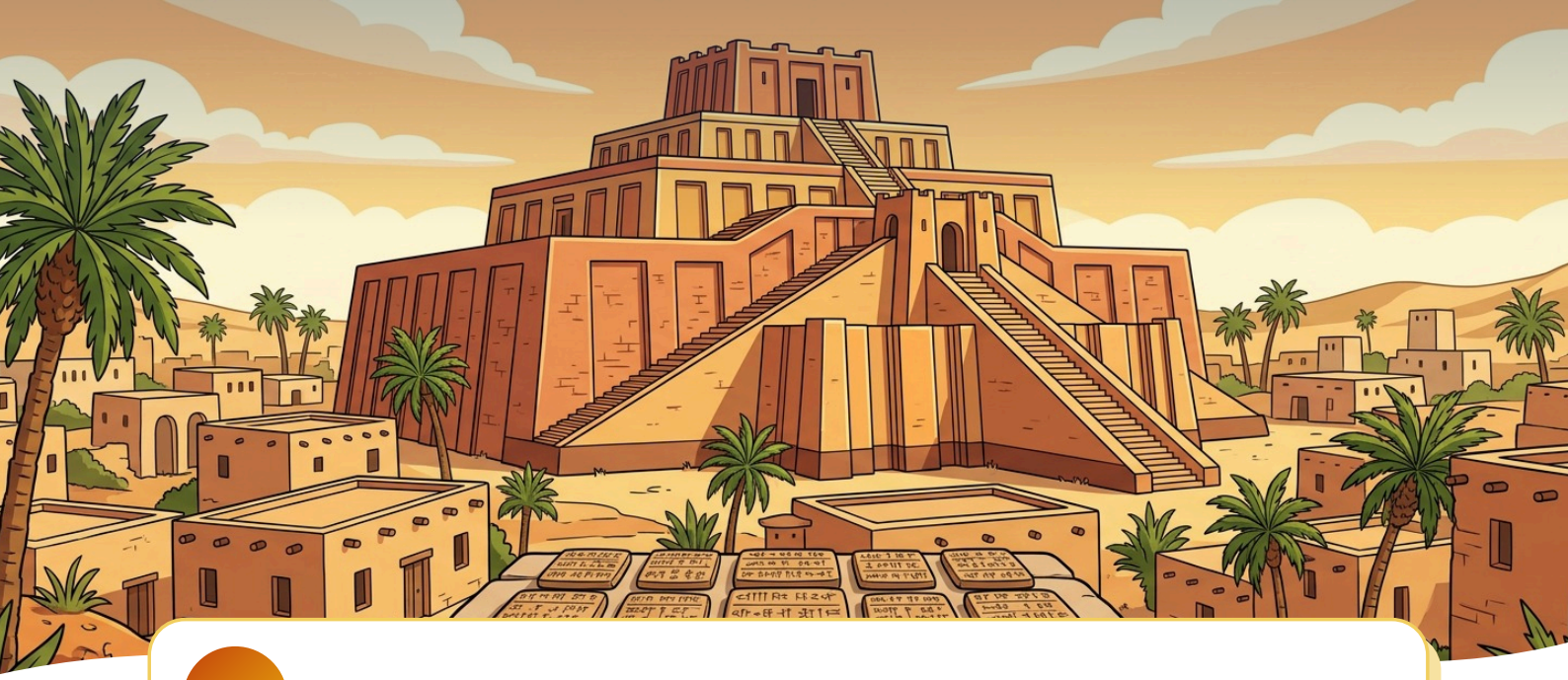
4 Mezopotamya'da tarımın gelişmesini sağlayan en önemli doğal etken aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yüksek dağlar
B) Dicle ve Fırat nehirleri
C) Geniş çöller
D) Sık ormanlar

Düşünelim: Bölgenin özellikleri hangi çözümleri doğurdu?

Bölgenin özelliği	İhtiyaç	Bulunan çözüm
Dicle ve Fırat her bahar taşar.	Suyu tarlalara düzenli ulaştırmak	Sulama kanalları açıldı.
Mezopotamya'da taş ve ağaç azdır, kil boldur.	Yapı ve yazı malzemesi bulmak	Kerpiç yapılar ve kil tabletler yapıldı.
Nehir kıyısındaki topraklar çok verimlidir.	Artan ürünü saklamak ve değerlendirmek	Ambarlar yapıldı, ticaret gelişti.
Anadolu'da maden yatakları vardır.	Madenleri işleyip değerlendirmek	Madenler ticaretle Mezopotamya'ya ulaştı.

Notlarım

2 Mezopotamya Medeniyetleri

Mezopotamya'da birçok medeniyet kuruldu. Bunların en tanınmışları **Sümerler**, **Babilliler** ve **Asurlulardır**. Bu medeniyetlerin her biri kendinden öncekilerin bilgisini devraldı ve yeni katkılarla zenginleştirdi.

Tanım Çivi yazısı

Sümerlerin geliştirdiği, sivri uçlu bir kamışın ıslak kile bastırılmasıyla oluşan çivi biçimli işaretlerden meydana gelen yazıya çivi yazısı denir.

Mezopotamya'da bilginin devredilmesi

1 Sümerler
Çivi yazısını geliştirir, kanunları ve 60'a dayalı sayma düzenini kullanır.

➤

2 Babilliler
Sümerlerin kanunlarından yararlanır, Hammurabi Kanunları'nı yazdırır.

➤

3 Asurlular
Sümer ve Babil tabletlerini toplar, Ninova'daki büyük kütüphanede saklar.

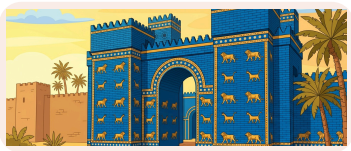
Notlarım

SÜMERLER

Yönetim: Ur ve Uruk gibi, her birini ayrı bir kralın yönettiği surlu şehir devletleri. **Katkıları:** Yaklaşık MÖ 3200'de çivi yazısını geliştirip kil tabletlere yazdılar. Tekerleği kullanan ilk toplumlardan oldular. Saymada 60'ı temel alan bir düzen geliştirdiler. Bir saatin 60 dakika, çemberin 360 derece olması bu düzenin bugüne ulaşan izleridir. Şehirlerine tapınak, gözlem yeri ve ambar olarak kullanılan basamaklı **zigguratlar** yaptılar. Bilinen ilk yazılı kanunlar arasında sayılan Urukagina Kanunları da Sümerlere aittir.

BABİLLİLER

Yönetim: Babil şehrinden yönetilen, tek merkezli bir devlet. **Katkıları:** Kral Hammurabi, Sümerlerin kanunlarından da yararlanarak toplumun uyacağı kuralları yazdırdı. **Hammurabi Kanunları**, verilen zarara aynı biçimde karşılık verilmesini öngören **kısas** anlayışına dayanıyordu. Babilliler gökyüzünü gözleyip kaydettiler. Mavi tuğlalı İştar Kapısı gibi görkemli yapılar inşa ettiler. Babil antik kenti, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndedir.

ASURLULAR

Yönetim: Dicle kıyısındaki Asur şehrinde ortaya çıkan, en güçlü döneminde Ninova'dan yönetilen bir devlet. **Katkıları:** Asurlu tüccarlar Anadolu ile ticaret yaptı. Kültepe'de (Kayseri) **karum** adı verilen bir pazar yeri kurdular. Ticari yazışmalarında kullandıkları kil tabletlerle yazıyı Anadolu'ya taşıdılar. Saray duvarlarını av ve savaş sahnelerini anlatan kabartmalarla süslediler. Ninova'da binlerce tabletin saklandığı Asurbanipal Kütüphanesi'ni kurdular.

Kanıtlara bakalım: Mezopotamya hakkındaki bilgilerimiz nereden geliyor?

Bilgi	Kanıt	Kanıtın türü
Sümerler çivi yazısıyla yazdı.	Kazılarda bulunan kil tabletler	Yazılı belge
Sümerler basamaklı tapınaklar yaptı.	Ur'daki ziggurat kalıntısı	Kazı buluntusu (yapı)
Hammurabi kanunlar yazdırdı.	Kanunların kazındığı taş anıt	Yazılı belge
Asurlular av sahnelerini resmetti.	Saray duvarlarındaki kabartmalar	Kazı buluntusu (kabartma)

Örnek 2: Bir kanun maddesini inceleyelim

Soru: Aşağıda Hammurabi Kanunları'ndan bir maddenin sadeleştirilmiş anlamı verilmiştir. Bu madde hangi anlayışa dayanır? Kanunların yazıya geçirilmesinin topluma ne yararı olmuştur?

> Bir kişi başka birinin gözüne zarar verirse onun da gözüne zarar verilir.

Çözüm: Bu madde, yapılan zarara aynı biçimde karşılık verilmesi anlamına gelen **kısas** anlayışına dayanır. Kanunlar yazıya geçirilince herkes hangi davranışın hangi cezayı gerektirdiğini önceden bilebilir. Böylece kurallar kişiden kişiye değişmez ve toplumda düzen sağlanır. Bugün kullandığımız cezalar çok farklı olsa da kuralların yazılı olması ilkesi hukukun temel taşlarından biridir.

Ne öğrendik?

1. Sümerlerin ortak mirasa katkılarından üçünü yazınız.

2. Zigguratların hangi amaçlarla kullanıldığını yazınız.

3. Asurlu tüccarların Anadolu'ya en önemli katkısı nedir?

4. Aşağıdakilerden hangisi Babillilerin ortak mirasa katkılarından biridir?
   A) Madenî parayı kullanmaları
   B) Hammurabi Kanunları'nı hazırlamaları
   C) Kadeş Antlaşması'nı imzalamaları
   D) Karadeniz kıyısında koloniler kurmaları

Şehirler ve medeniyetler: Bu medeniyetlerin merkezlerini birlikte hatırlayalım.

Şehir	Medeniyet	Bölge
Ur	Sümerler	Güney Mezopotamya, Fırat yakını
Babil	Babilliler	Orta Mezopotamya, Fırat kıyısı
Ninova	Asurlular	Kuzey Mezopotamya, Dicle kıyısı

3 Anadolu Medeniyetleri

Anadolu'da da ortak mirasa önemli katkılar yapan medeniyetler kuruldu. **Hititler**, **Lidyalılar** ve **İyonlar** bunların ilk örnekleri arasındadır.

Hititler: Başkentleri bugünkü Çorum'un Boğazkale (eski adıyla Boğazköy) ilçesindeki **Hattuşa**'ydı. Hattuşa'da yapılan kazılarda on binlerce çivi yazılı tablet bulundu. Bu tabletler Hititler kadar çevredeki başka medeniyetler hakkında da bilgi verir. Hitit kralları her yıl yaşanan olayları kral yıllıklarına yazdırdı. Bu yıllıklar tarih yazıcılığının ilk örnekleri arasında sayılır. Hattuşa yakınındaki **Yazılıkaya**, kayalara oyulmuş kabartmalarıyla bir açık hava tapınağıdır. Hititler, soylulardan oluşan **Pankuş Meclisi** ile yönetimde danışmaya yer verdi. Mısırlılarla imzaladıkları **Kadeş Antlaşması**, bilinen en eski yazılı barış antlaşmalarından biri olarak kabul edilir. Hattuşa, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alır.

Lidyalılar: Batı Anadolu'da, Gediz Nehri çevresindeki verimli topraklarda yaşadılar. Başkentleri bugünkü Manisa sınırlarındaki **Sardes**'ti. Ticaretle uğraşan Lidyalılar, MÖ 7. yüzyılda değeri devlet tarafından belirlenen **madenî parayı** kullanmaya başladı. Para sayesinde alışveriş, ürünlerin birbiriyle değiştirilmesine göre çok kolaylaştı. Sardes'ten Mezopotamya'ya uzanan ve sonradan Kral Yolu adıyla anılan yol, ticaretin önemli bir parçası oldu.

Tanım Madenî para

Değeri devlet tarafından belirlenen, metalden yapılmış alışveriş aracına madenî para denir.

İyonlar: Ege kıyılarında, Milet ve Efes gibi şehir devletleri kurdular. Her şehrin kendi yönetimi vardı. Özgür düşünceye önem verilen bu şehirlerde bilim ve sanat gelişti. Milet'te yaşayan **Tales** ve Sisam Adası'nda doğan **Pisagor**, doğayı ve sayıları akıl yoluyla açıklamaya çalışan ilk düşünürler arasındadır. Deniz ticaretinde ileri giden İyonlar, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında **koloniler** kurdu. Efes'teki Artemis Tapınağı, Eski Çağ'ın en görkemli yapılarından biriydi.

Medeniyet	Merkez	Öne çıkan katkılar
Hititler	Hattuşa (Çorum)	Kadeş Antlaşması, kral yıllıkları, Pankuş Meclisi, tablet arşivi
Lidyalılar	Sardes (Manisa)	Madenî para, ticaret yolları
İyonlar	Milet, Efes (Ege kıyıları)	Bilimsel düşünce, deniz ticareti, koloniler, mermer tapınaklar

Medeniyetler birbirinden kopuk değildi. Ticaret, göç ve savaşlar sayesinde bilgi ve buluşlar bir toplumdan diğerine geçti. Yazının yolculuğu bunun güzel bir örneğidir:

Yazının Mezopotamya'dan Anadolu'ya yolculuğu

1. **Sümerler** — Çivi yazısını geliştirir, kil tabletlere yazar.
2. **Asurlu tüccarlar** — Ticaret için Kültepe'ye gelir, yazışmalarını tabletlere yazar.
3. **Anadolu** — Kültepe tabletleri Anadolu'nun ilk yazılı belgeleri olur.
4. **Hititler** — Çivi yazısını kendi dillerine uyarlar, arşivler oluşturur.

Örnek 3: Kaynaktan çıkarım yapalım

Soru: Aşağıdaki kaynağı okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

> Kadeş Antlaşması'na göre Hititler ve Mısırlılar birbirine saldırmayacak, biri saldırıya uğrarsa diğeri ona yardım edecek ve iki ülke birbirine sığınan kaçakları geri verecekti. Antlaşmanın bir kopyası bugün Birleşmiş Milletler binasında sergilenmektedir.

Antlaşmanın Birleşmiş Milletler binasında sergilenmesi neyi gösterir?

Çözüm: Birleşmiş Milletler, ülkeler arasında barışı korumak için çalışan bir kuruluştur. Antlaşmanın burada sergilenmesi, Kadeş Antlaşması'nın **barışı yazılı kurallarla sağlama** düşüncesinin bugün de değerli görüldüğünü gösterir. Hititlerin bu katkısı bütün insanlığın ortak mirasıdır.

✓ Ne öğrendik?

1. Hititlerin ortak mirasa katkılarından üçünü yazınız.

2 Madenî paranın ticareti nasıl kolaylaştırdığını açıklayınız.

3 İyon şehirlerinde bilim ve sanatın gelişmesinin nedeni ne olabilir?

4 "Ege kıyılarında şehir devletleri kurmuş, deniz ticaretinde ilerlemiş ve koloniler kurmuşlardır." Bu bilgiler aşağıdaki medeniyetlerden hangisine aittir?

A) Hititler
B) Sümerler
C) İyonlar
D) Asurlular

Kanıtlara bakalım: Anadolu medeniyetleri hakkındaki bilgilerimiz nereden geliyor?

Bilgi	Kanıt	Kanıtın türü
Hititler olayları yıl yıl yazdırdı.	Hattuşa'da bulunan kral yıllıkları	Yazılı belge
Hititler açık hava tapınağı yaptı.	Yazılıkaya'daki kaya kabartmaları	Kaya kabartması
Lidyalılar madenî para kullandı.	Kazılarda bulunan Lidya paraları	Kazı buluntusu (eşya)
İyonlar görkemli tapınaklar yaptı.	Efes'teki Artemis Tapınağı kalıntıları	Kazı buluntusu (yapı)

Notlarım

4 Benzerlikler, Farklılıklar ve Ortak Mirası Korumak

Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını dört başlık altında gruplayabiliriz: **bilim**, **kültür**, **ekonomi** ve **hukuk**.

Ortak mirasa katkılar dört alanda

Katkıları gruplayınca bu medeniyetlerin hem benzer hem de farklı yönleri olduğunu görürüz. Benzer yönler, aynı ihtiyaçlara çözüm aradıklarını gösterir. Farklı yönler ise her medeniyetin yaşadığı coğrafyaya ve koşullara göre kendine özgü çözümler ürettiğini gösterir.

Notlarım

Ortak mirasa katkılarda benzerlikler ve farklılıklar

	Benzerlikler	Farklılıklar
Bilim	Hepsi bilgiyi yazıyla kaydetti.	Sümerler yazıyı ilk kullandı. Asurlular kütüphane kurdu. İyonlar bilimsel düşüncede öne çıktı.
Kültür	Hepsi tapınak ve anıtsal yapılar inşa etti.	Sümerlerde ziggurat, Hititlerde açık hava tapınağı, İyonlarda mermer tapınaklar
Ekonomi	Hepsi tarım ve ticaretle geçindi.	Asurlular kara ticareti, Lidyalılar madenî para, İyonlar deniz ticareti ve kolonilerle öne çıktı.
Hukuk	Hepsi düzeni kurallarla sağlamaya çalıştı.	Sümer ve Babil yazılı kanunlar hazırladı. Hititler devletler arası antlaşma imzaladı.

Örnek 4: Benzer ve farklı yönleri bulalım

Soru: Babillilerin Hammurabi Kanunları ile Hititlerin Kadeş Antlaşması arasında bir benzerlik ve bir farklılık yazınız.

Çözüm: Benzerlik: İkisi de hukuk alanında bir katkıdır ve kuralları yazıya geçirerek düzen sağlamayı amaçlar. **Farklılık:** Hammurabi Kanunları bir ülkenin içindeki insanların ilişkilerini düzenler. Kadeş Antlaşması ise iki devlet arasındaki ilişkileri düzenler.

Bu medeniyetlerden kalan tabletler, yapılar ve eserler, geçmişi anlamamızı sağlayan belgelerdir. Bu eserleri korumak, onlara zarar vermemek ve gelecek kuşaklara aktarmak hepimizin görevidir. Geçmişte yaşamış toplumların emeğine **vefa** göstermek, ortak mirasa sahip çıkmakla başlar.

Tanım Kültürel miras

Geçmişten bugüne ulaşan ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken tarihî yapıları, eserleri ve gelenekleri anlatan kavrama kültürel miras denir.

Notlarım

Bağlantı: Dünya Belleği

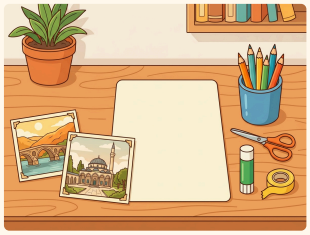
UNESCO, yalnızca tarihî alanları değil, insanlık için değerli belgeleri de koruma altına alır. Bu belgeler **Dünya Belleği** adı verilen bir listede yer alır. Hattuşa'da bulunan Hitit tabletleri ile Kültepe'de bulunan Asur ticaret tabletleri bu listededir. Böylece binlerce yıllık yazışmalar, bütün insanlığın ortak belleği olarak korunur.

Etkinlik 2

Performans görevi: İlimizin ortak mirası

Yaşadığınız ildeki kültürel miras ögelerini tanıtan bir afiş, poster ya da broşür hazırlayınız.

1. İlinizdeki somut kültürel miras ögelerinden (tarihî yapı, ören yeri, müze eseri) en az iki tane seçiniz.
2. İlinizdeki somut olmayan kültürel miras ögelerinden (yemek, el sanatı, gelenek, türkü) en az bir tane seçiniz.
3. Seçtiğiniz ögeleri güvenilir kaynaklardan araştırıp her biri için kısa bir tanıtım yazısı yazınız.
4. Her ögenin neden korunması gerektiğini bir cümleyle açıklayınız.
5. Afişinize ortak mirası korumak için herkesin yapabileceği bir öneri ekleyip çalışmanızı sınıfta sununuz.

PUANLAMA ANAHTARI

Ölçüt	Tam (3)	Kısmen (2)	Henüz değil (1)
Ögelerin seçimi	Somut ve somut olmayan ögeler doğru seçilmiş	Ögelerden biri eksik ya da yanlış türde	Ögeler seçilmemiş
Kaynak kullanımı	Bilgiler güvenilir kaynaklara dayanıyor	Bazı bilgilerin kaynağı belirsiz	Kaynak kullanılmamış
Korumanın önemi	Her öge için gerekçe yazılmış	Gerekçelerin bir kısmı eksik	Gerekçe yazılmamış
Tasarım ve sunum	Düzenli, anlaşılır ve özgün	Kısmen düzenli	Düzensiz

Tuzağa düşme!

Yanılgı avı: Mezopotamya ve Anadolu medeniyetleri

- ✗ "Yazıyı ilk kullanan medeniyet Hititlerdir." → ✓ Yazıyı ilk kullananlar **Sümerlerdir**. Hititler çivi yazısını Mezopotamya'dan öğrenip kendi dillerine uyarlamıştır.
- ✗ "Kadeş Antlaşması bir ülkenin iç kurallarını düzenler." → ✓ Kadeş Antlaşması, Hititler ile Mısırlılar arasında imzalanan **devletler arası** bir barış antlaşmasıdır.
- ✗ "Madenî parayı ilk kullananlar Sümerlerdir." → ✓ Madenî parayı ilk kullananlar Anadolu'daki **Lidyalılardır**.
- ✗ "Medeniyetler birbirinden habersiz gelişmiştir." → ✓ Medeniyetler ticaret, göç ve savaşlarla **birbirini etkilemiştir**.
- ✗ "Ortak miras yalnızca o eserin bulunduğu ülkeyi ilgilendirir." → ✓ Ortak miras **bütün insanlığa** aittir ve korunması herkesin görevidir.

Ortak mirası koruyalım: Hangi durumda ne yapmalıyız?

Durum	Doğru davranış	Neden?
Bir ören yerini geziyoruz.	Taşlara yazı yazmayız, yerden parça almayız.	Her parça geçmişin bir belgesidir.
Müzede eserleri inceliyoruz.	Eserlere ve vitrinlere dokunmayız.	Eserler kolayca zarar görebilir.
Toprakta eski bir eşya bulduk.	Eşyayı yerinden almadan müzeye ya da yetkililere haber veririz.	Eser, bulunduğu yerde incelenince daha çok bilgi verir.
İlimizdeki bir eseri tanıtıyoruz.	Bilgileri güvenilir kaynaklardan alırız.	Yanlış bilgi, eserin yanlış tanınmasına yol açar.

✓ Ne öğrendik?

1. Aşağıdaki katkıları bilim, kültür, ekonomi ya da hukuk başlıklarından hangisine ait olduğuna göre gruplayınız: çivi yazısı, madenî para, ziggurat, Hammurabi Kanunları, Kültepe pazarı, Artemis Tapınağı.

2. Sümerler ile Lidyalıların ortak mirasa katkıları arasında bir farklılık yazınız.

3 Yazının Sümerlerden Hititlere ulaşmasını medeniyetlerin birbirini etkilemesi açısından değerlendiriniz.

4 Aşağıdakilerden hangisi Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarındaki benzerliklerden biridir?

A) Hepsinin madenî para basması
B) Hepsinin deniz kıyısında koloni kurması
C) Hepsinin bilgiyi yazıyla kayıt altına alması
D) Hepsinin aynı şehirden yönetilmesi

Özetleyelim: Korunan ortak miras örnekleri

Yer ya da eser	Medeniyet	UNESCO listesi
Hattuşa	Hititler	Dünya Mirası Listesi
Babil antik kenti	Babilliler	Dünya Mirası Listesi
Hitit tabletleri	Hititler	Dünya Belleği
Kültepe tabletleri	Asurlular	Dünya Belleği

Notlarım

Konu Testi

✓ Ne öğrendik?

Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz. Her sorunun doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Bir öğrenci, Mezopotamya'daki şehir yaşamını araştırırken yazı, kanun, tapınak ve ticaret gibi pek çok değerin ortaya çıktığını görüyor. Bu değerlerin tamamına ne ad verilir?
   A) Göç
   B) Medeniyet
   C) Koloni
   D) Karum

2. Bir müzede, Mezopotamya'daki bir medeniyetin kil tabletleri ve basamaklı tapınak maketi sergileniyor. Tabletlerdeki işaretler çivi yazısının ilk örneklerindendir. Bu bilgiler aşağıdaki medeniyetlerden hangisine aittir?
   A) Lidyalılar
   B) İyonlar
   C) Hititler
   D) Sümerler

3. Kayseri'deki Kültepe'de yapılan kazılarda, tüccarların alışveriş kayıtlarının yazılı olduğu çok sayıda kil tablet bulunmuştur. Bu tabletler aşağıdakilerden hangisini kanıtlar?
   A) Asurlu tüccarların Anadolu ile ticaret yaptığını
   B) Asurluların madenî parayı icat ettiğini
   C) Kültepe'nin bir liman şehri olduğunu
   D) Asurluların Mısır ile antlaşma imzaladığını

4. Bir öğrenci, Babillilerin gökyüzünü düzenli olarak gözlediğini ve Ay ile yıldızların hareketlerini kil tabletlere kaydettiğini öğreniyor. Babillilerin bu çalışması hangi alandaki ortak mirasa örnektir?
   A) Kültür
   B) Ekonomi
   C) Hukuk
   D) Bilim

5. Bir öğrenci, medeniyetleri katkılarıyla eşleştiren bir çalışma kâğıdı hazırlamıştır. Bu kâğıttaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?
   A) Lidyalılar: madenî para
   B) Babilliler: Hammurabi Kanunları
   C) İyonlar: Pankuş Meclisi
   D) Asurlular: Ninova'daki kütüphane

6 Bir öğrenci Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin katkılarını incelerken "Sümerlerin yazısı Asurlu tüccarlarla Anadolu'ya geldi, Hititler bu yazıyı kendi dillerine uyarladı." bilgisine ulaşıyor. Öğrencinin bu bilgiden yapabileceği en doğru çıkarım aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hititlerin kendine ait bir dili yoktu.
B) Yazı yalnızca Mezopotamya'da kullanıldı.
C) Medeniyetler birbirinden etkilenerek gelişti.
D) Asurlular Anadolu'da hiç bulunmadı.

KENDİME NOT

Bu konuda	Evet	Kısmen	Henüz değil
Medeniyet ve ortak miras kavramlarını açıklayabiliyorum.			
Sümer, Babil ve Asurluların ortak mirasa katkılarını belirleyebiliyorum.			
Hitit, Lidya ve İyonların ortak mirasa katkılarını belirleyebiliyorum.			
Katkıları bilim, kültür, ekonomi ve hukuk başlıklarında gruplayabiliyorum.			
Katkılar arasındaki benzerlik ve farklılıkları listeleyebiliyorum.			

Notlarım

Cevap Anahtarı

Ön Değerlendirme

1. **D.** İnsanlar tarıma geçip yerleşik hayata başlayınca önce köyler, sonra şehirler kurdu.
2. **Y.** Doğrusu: Yazı, insanlar şehirler kurduktan sonra ortaya çıkmıştır.
3. **Y.** Doğrusu: Ortak miras bütün insanlığı ilgilendirir.
4. **D.** Göbeklitepe ve Çatalhöyük Anadolu'daki önemli tarihî alanlardır.
5. **Y.** Doğrusu: Para ortaya çıkmadan önce insanlar ürünlerini birbiriyle değiş tokuş ediyordu.

1. Medeniyetlerin Beşiği

1. Örnek: Bir toplumun bilim, sanat, ekonomi, yönetim ve hukuk alanlarında ürettiği bütün değerler.
2. İki nehir arası.
3. Örnek: Bu bölgelerde kurulan medeniyetlerin yazı, kanun ve para gibi pek çok buluşu bugün de kullanılmaktadır.
4. **B.** Dicle ve Fırat nehirlerinin getirdiği verimli toprak ve su, tarımı kolaylaştırmıştır.

2. Mezopotamya Medeniyetleri

1. Örnek: Çivi yazısı, tekerlek, zigguratlar, 60'a dayalı ölçme düzeni, yazılı kanunlar.
2. Tapınak, gökyüzünü gözleme yeri ve ürünlerin saklandığı ambar olarak kullanıldılar.
3. Ticari yazışmalarıyla yazıyı Anadolu'ya getirmeleri. Kültepe'de bir ticaret merkezi kurmaları da kabul edilir.
4. **B.** Hammurabi Kanunları'nı Babil Kralı Hammurabi hazırlatmıştır. Para Lidyalılara, antlaşma Hititlere, koloniler İyonlara aittir.

3. Anadolu Medeniyetleri

1. Örnek: Kadeş Antlaşması, kral yıllıkları, Pankuş Meclisi, Hattuşa'daki tablet arşivi.
2. Örnek: Para sayesinde bir ürünü almak için karşı tarafın istediği başka bir ürüne sahip olmak gerekmez. Değeri belli olduğu için alışveriş hızlanır.
3. Örnek: Bu şehirlerde özgür düşünceye önem verilmesi ve deniz ticareti sayesinde farklı kültürlerle tanışılması.
4. **C.** Ege kıyısındaki şehir devletleri, deniz ticareti ve koloniler İyonların özellikleridir.

4. Benzerlikler, Farklılıklar ve Ortak Mirası Korumak

1. Bilim: çivi yazısı. Kültür: ziggurat, Artemis Tapınağı. Ekonomi: madenî para, Kültepe pazarı. Hukuk: Hammurabi Kanunları. Gerekçesi açıklanırsa çivi yazısının kültür, zigguratın bilim başlığına yazılması da kabul edilir.
2. Örnek: Sümerlerin öne çıkan katkısı çivi yazısıdır, Lidyalılarınki ise madenî paradır.
3. Örnek: Sümerlerin geliştirdiği çivi yazısı Mezopotamya'da Asurlulara geçmiş, Asurlu tüccarlarla Anadolu'ya ulaşmış, Hititler de bu yazıyı kendi dillerine uyarlamıştır. Bu durum medeniyetlerin birbirinden etkilenerek geliştiğini gösterir.
4. **C.** Hepsi bilgiyi yazıyla kayıt altına almıştır. Para basmak, koloni kurmak ve aynı şehirden yönetilmek hepsi için doğru değildir.

Konu Testi

1. **B.** Yazı, kanun, tapınak ve ticaret gibi değerlerin tamamı medeniyeti oluşturur.
2. **D.** Çivi yazısını geliştiren ve basamaklı zigguratlar yapan Mezopotamya medeniyeti Sümerlerdir.
3. **A.** Tabletler tüccarların ticari yazışmalarıdır.
4. **D.** Gökyüzünü düzenli gözleyip sonuçları kaydetmek bilimsel bir çalışmadır. Bu yüzden Babillilerin gözlemleri bilim alanındaki ortak mirasa örnektir.
5. **C.** Pankuş Meclisi Hititlere aittir.
6. **C.** Yazının medeniyetler arasında aktarılması, bunların birbirinden etkilendiğini gösterir.

Notlarım